

СЕРІЯ «Процесуальне законодавство»

УДК 340.12

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2\(4\)-435-442](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2(4)-435-442)

Морська Наталія Львівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 46027, м. Тернопіль, вул Максима Кривоноса, 2, тел.: 0672864250, <https://orcid.org/0000-0002-6532-2802>

Кондратюк Любов Романівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2, <https://orcid.org/0000-120002-4709-0512>

ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Анотація. Концепція прав людини є по суті спірною концепцією з правовим та філософським підтекстом. У концептуальному плані права людини самі по собі є похідними від поняття права. Порухення прав людини – це одна із проблем філософії права, вирішення якої є особливо актуальним в умовах сьогодення. Мета наукової статті полягає у дослідженні проблем, через вплив яких порушуються права людини, виходячи із реалій сьогодення та філософсько-правової парадигми їх вирішення. Згідно класичної філософсько-правової думки ідея правової держави насамперед пов'язана із ідеєю свободи та незалежності особистості. Безпосередньо положеннями Конституції України і чинним законодавством закріплено за державою в особі компетентних державних органів функцію забезпечення прав та свобод громадян України, що гарантує кожному громадянину право звертатися за захистом своїх порушених прав. Встановлено, що права людини виникають як моральні права, але успішне включення багатьох прав людини в міжнародне та національне право дозволяє розглядати права людини у багатьох випадках, як моральні права, так і юридичні права. Пандемія COVID-19 проливає світло на той факт, що просування цього права є основоположним для реалізації інших прав людини, включаючи громадянські та політичні права. Щоб не допустити, щоб обмеження прав людини стало новою нормою, держави повинні прагнути прийняти довгострокову стратегію боротьби з пандемією, яка не

покладатиметься на постійне обмеження або призупинення основних свобод. Пандемія також ускладнила миротворчі зусилля, обмежуючи здатність вести переговори, загострюючи гуманітарні потреби та підриваючи прогрес у вирішенні інших проблем, пов'язаних із правами людини. Сучасна філософія захисту прав людини в Україні має остаточно подолати державоцентризм як провідний принцип і формуватися на гуманістичних, антропоцентричних засадах.

Ключові слова: права людини, філософія права, філософська концепція, філософсько-правова думка.

Morska Nataliia Lvivna, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 46027, Ternopil, str. Maxyma Kryvonosa, 2, tel.: 0672864250, <https://orcid.org/0000-0002-6532-2802>

Kondratiuk Liubov Romanivna, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 46027, Ternopil, str. Maxyma Kryvonosa, 2, <https://orcid.org/0000-0002-4709-0512>

PROBLEMS OF HUMAN RIGHTS VIOLATIONS IN THE REALITIES OF TODAY: PHILOSOPHICAL AND LEGAL ASPECTS

Abstract. The concept of human rights is essentially a controversial concept with a legal and philosophical connotation. Conceptually, human rights are in themselves derived from the concept of law. Violation of human rights is one of the problems of the philosophy of law, the solution of which is especially relevant in today's conditions. The purpose of the scientific article is to study the problems that affect human rights, based on the realities of today and the philosophical and legal paradigm of their solution. According to classical philosophical and legal thought, the idea of the rule of law is primarily related to the idea of freedom and independence of the individual. Directly by the provisions of the Constitution of Ukraine and current legislation, the state, represented by the competent state bodies, has the function of ensuring the rights and freedoms of citizens of Ukraine, which guarantees every citizen the right to seek protection of their violated rights. It has been established that human rights arise as moral rights, but the successful incorporation of many human rights into international and national law allows human rights to be considered in many cases, both moral rights and legal rights. The COVID-19 pandemic sheds light on the fact that the promotion of this right is fundamental to the realization of other human rights, including civil and political rights. To prevent the restriction of human rights from becoming a new norm, States must seek to adopt a long-term strategy to combat the pandemic that does not rely on the permanent restriction or suspension of

fundamental freedoms. The pandemic has also hampered peacekeeping efforts, limiting the ability to negotiate, exacerbating humanitarian needs and undermining progress in addressing other human rights issues. The modern philosophy of human rights protection in Ukraine must finally overcome state-centrism as a guiding principle and be formed on humanistic, anthropocentric principles.

Keywords: human rights, philosophy of law, philosophical concept, philosophical and legal thought.

Постановка проблеми. Історія кожної країни, суспільства і культури визначає та уточнює поняття «права людини» у відповідності до власного контексту. У деяких аспектах «права людини» включають певний набір законів і законодавчих актів, а в інших – це просто настанови, які відображають мораль та очікування людей у цій спільноті.

Концепція прав людини є по суті спірною концепцією з правовим та філософським підтекстом. Основні питання, які цікавлять філософів, стосуються того, чи є права людини частиною філософських чи правових прав.

Права людини – це права, які пов'язані з людиною і функціонують як моральні гарантії на підтримку їхніх вимог стосовно мінімально хорошого життя. У концептуальному плані права людини самі по собі є похідними від поняття права. Порушення прав людини – це одна із проблем філософії права, вирішення якої є особливо актуальним в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика прав людини, виходячи із філософсько-правового аспекту, лежить в основі досліджень таких науковців як М. Братасюк [1], М. Бурдоносова [2], О. Дзьобань [3], С. Жданенко [3-4], Е. Кальницький [4], М. Мацькевич [5], Ю. Мелякова [4] та інших [6-7].

Так, М. Мацькевич [5] зауважує, що філософське бачення проблем прав та свобод людини з ліберально-гуманістичної точки зору пов'язане з іменем І. Канта, на думку якого – наука є дійсно потрібною людині, оскільки демонструє місце людини у світі. Наука навчає людину, ким вона має бути, щоб бути дійсно особистістю.

С. Жданенко, Е. Кальницький та Ю. Мелякова [4] наголошують на тому, що сучасні погляди на те, якими є та мають бути права людини, зосереджуються на філософські концепції, основою яких є проголошення автономії та свободи кожної особистості. Права людини є найважливішою загальнолюдською цінністю, адже висвітлюють гуманістичний суспільно-політичний ідеал людини як особистості, досягти якого в реаліях сьогодення прагнуть усі цивілізовані країни світу. З огляду на те, сучасні історичні умови засвідчують те, що права людини здійснюють роль ключового показника гуманності та демократичності політичного режиму держави. Поряд з тим, під правами людини розуміють стандарти, через які проводиться критична оцінка законів та діяльності виконавчої влади.

М. Бурдоносова [2] твердить, що одним із основних завдань правової науки і філософії права виступає поглиблення та розроблення сучасної проблематики прав людини. В період останніх років був використаний широкий спектр різних концепцій, якими були визначені права людини, однак ніяка культурна або політична спільнота не була в змозі визначити те, що саме завдяки розумінню та інтерпретації поглядів кожної зі спільнот, їх гарантії є правильними на відміну від гарантій, які надають інші спільноти.

Концепція прав людини в реаліях сьогодення виходить за рамки тлумачення її як комплексу певних можливостей людини, що даються їй державою. У відповідності до цього особистість людини формуються під впливом специфічних ідей тільки однієї із культур або ідеологій, тому такий процес формування особистості людини не може бути універсальним. Боротьба за права людини базується на підтримці носіїв різних культур та релігій, тому такі засади виступають дієвою мотивацією на користь прав людини [2].

Акцентуючи увагу на зазначеному, доцільно відзначити те, що не до кінця розкритими залишаються питання проблем порушення прав людини.

Мета наукової статті полягає у дослідженні проблем, через вплив яких порушуються права людини, виходячи із реалій сьогодення та філософсько-правової парадигми їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно Загальної декларації прав людини [8], кожна людина, яка народжується, є вільною, рівною у гідності та правах. Людина має всі права та свободи і це не залежить від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового чи іншого становища. Кожна людина має право на життя, особисту недоторканність та свободу. Ніхто не повинен бути в рабстві та/чи зазнавати тортур.

Також жодна людина не може зазнавати втручання у особисте або сімейне життя, посягання на її честь, репутацію, таємницю кореспонденції. Кожній людині гарантується недоторканність житла і майна. Усі громадяни мають право на свободу і вільне виявлення переконань, соціальне забезпечення, підтримання гідності та вільного розвитку прав в економічній, соціальній та культурній сферах. Єдиною умовою є дотримання прав і свобод інших людей, забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві [8].

Згідно класичної філософсько-правової думки ідея правової держави насамперед пов'язана із ідеєю свободи та незалежності особистості. Така ідея є очевидною із можливостями встановити такі відносини між людиною і державою, зокрема за обставин, коли:

- 1) творцем права є безпосередньо особистість, а не держава;
- 2) уявлення про співвідношення між державою та законом змінюються, де закон як інструмент державної влади переходить у державу, яка виступає інструментом закону;

3) встановлено, що держава є правовою і не порушуються права людини, а навпаки забезпечуються та захищаються державою.

Безпосередньо положеннями Конституції України і чинним законодавством закріплено за державою в особі компетентних державних органів функцію забезпечення прав та свобод громадян України, що гарантує кожному громадянину право звертатися за захистом своїх порушених прав.

Питання прав людини набуло значного значення за останні шістдесят років чи близько того часу. Поняття прав людини має юридичний, моральний та політичний підтекст. В останні роки права людини стали центральними в питаннях міграції та катувань. Організація Об'єднаних Націй прийняла Загальну декларацію прав людини у грудні 1948 року. Це започаткувало новий період роздумів про права людини, оскільки контекст цього документу ґрунтувався на ідеї притаманної людині гідності та універсальності їхніх прав. Загальна декларація прав людини в основному говорить, що люди мають певні права і що ці права є існуючою моральною реальністю. Документ підкреслював, що соціально-економічні права поряд із громадянськими та політичними правами, наприклад, стаття 23 говорить про право на працю. Однак слід пам'ятати, що ще до 1948 р. Американська Декларація незалежності (1776 р.) і Французька Декларація прав людини (1789 р.) також згадували концепцію прав людства. Доцільно згадати, що ідея природних прав обговорювалася в працях Локка і Канта.

Центральне місце в будь-якому обговоренні прав людини займають такі чотири основні питання:

1. Яка природа прав людини і чи є вони частиною моральних чи юридичних прав?
2. Яке обґрунтування прав людини?
3. Які права людини можна назвати справжніми правами людини?
4. Чи існують права людини взагалі?

Було встановлено, що права людини виникають як моральні права, але успішне включення багатьох прав людини в міжнародне та національне право дозволяє розглядати права людини у багатьох випадках, як моральні права, так і юридичні права. Крім того, права людини можуть бути як вимогами прав, так і правами на свободу, і мати негативний або позитивний відтінок щодо зобов'язань, покладених іншими для забезпечення права. Права людини можна розділити на п'ять різних категорій. Головною метою забезпечення прав людини є створення умов для того, щоб усі люди мали можливість вести мінімально якісне життя. Доцільно зауважити, що права людини переважають інші соціальні та політичні міркування при розподілі державних ресурсів. Варто наголосити на тому, що філософи загалом погоджуються щодо таких питань, як формальні властивості прав людини, об'єкт прав людини та сила прав людини. Однак набагато менше згоди щодо фундаментального питання про те, як права людини можуть бути філософськи виправданими. Було б справедливо сказати про те, що філософи надали багато різних, часом навіть

суперечливих, відповідей на це питання. Філософи намагалися виправдати права людини, звертаючись до єдиних ідеалів, таких як рівність, автономія, людська гідність, фундаментальні людські інтереси, здатність до раціональної діяльності і навіть демократія.

Питання: «Що робить право правом людини?». Це право, перелічене в деяких багатосторонніх договорах і конвенціях міжнародного права, як-от у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (МПГПП) та Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП).

Низка міжнародних договорів з прав людини та інших документів, прийнятих з 1945 р., розширили обсяг міжнародного права прав людини. Вони включають Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948 р.), Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 р.), Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), Конвенція про права дитини (1989 г.) і Конвенція про права інвалідів (2006 г.)

У контексті розкриття проблем порушення прав людини доцільно звернути увагу на вплив пандемії COVID-19, яка сама по собі загрожує здійсненню прав людини, особливо права на життя та права на здоров'я.

Пандемія COVID-19 проливає світло на той факт, що просування цього права є основоположним для реалізації інших прав людини, включаючи громадянські та політичні права. Зв'язок між захистом права на життя та захистом права на здоров'я є найбільш очевидним. Фактично, поширення інфекційної хвороби, яка переповнює систему охорони здоров'я, загрожує не лише життю тих, хто заразився хворобою та потребує медичної допомоги, а й праву на життя та доступу до медичної допомоги осіб, які продовжують потребувати лікування від інших захворювань.

Covid-19 поглибив існуючі розбіжності, уразливість і нерівність а також відкрив нові розриви, включаючи недоліки в правах людини. Пандемія виявила взаємопов'язаність нашої людської сім'ї та повного спектру прав людини: громадянських, культурних, економічних, політичних та соціальних. Коли будь-яке з цих прав піддається загрози, інші знаходяться під загрозою.

Одним із прав, на які найбільше впливають заходи, вжиті багатьма державами у відповідь на пандемію COVID-19, є свобода пересування. Країни фактично обмежили міжнародні подорожі, в тому числі заборонивши в'їзд негромадянам.

Щоб не допустити, щоб обмеження прав людини стало новою нормою, держави повинні прагнути прийняти довгострокову стратегію боротьби з пандемією, яка не покладатиметься на постійне обмеження або призупинення основних свобод. Вони також повинні остерігатися довготривалих і масштабних наслідків певних заходів. Наприклад, використання мобільних даних і штучного інтелекту для відстеження контактів викликає занепокоєння щодо зберігання та використання зібраних даних як під час, так і після

пандемії, оскільки цими інструментами можна зловживати в політичних цілях для здійснення масового спостереження за населенням, що значно виходить за рамки потреб відстеження поширення пандемії.

У відповідь на усунення проблем, спричинених пандемією COVID-19, було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» [9].

Пандемія також ускладнила миротворчі зусилля, обмежуючи здатність вести переговори, загострюючи гуманітарні потреби та підриваючи прогрес у вирішенні інших проблем, пов'язаних із правами людини.

Сучасна філософія захисту прав людини в Україні має остаточно подолати державоцентризм як провідний принцип і формуватися на гуманістичних, антропоцентричних засадах. Державоцентристська філософія захисту права не може бути сумісною із сучасною філософією прав людини, оскільки доцільно замістити гуманістичну філософію правового захисту, а саме підвести гуманістичне світоглядно-філософське підґрунтя [1].

Висновки. Дослідження із занепокоєнням відзначають несприятливі наслідки для психічного здоров'я через порушення прав людини, включаючи відсутність доступу до точної та актуальної інформації. Останнім моральним обуренням є неспроможність забезпечити справедливість у зусиллях щодо вакцинації.

Права людини – це права, які пов'язані з людиною і функціонують як моральні гарантії на підтримку вимог щодо мінімально хорошого життя. У концептуальному плані права людини самі по собі є похідними від поняття права. Права людини виникають як моральні права, але успішне включення багатьох прав людини в міжнародне та національне право дозволяє розглядати права людини як моральні права, так і юридичні права. Права людини можуть бути філософськи виправданими.

Література:

1. Братасюк М. Г. Філософія захисту прав людини з позиції сучасного правового мислення. Філософські та методологічні проблеми права. 2020. № 1 (19). С. 14-20.
2. Бурдоносова М. А. Права людини: філософсько-правовий аспект. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Том 31 (70). Ч. 2. № 2. С. 166-170.
3. Дзюбань О. П., Жданенко С. Б. Права людини і національна безпека: філософсько-правові аспекти взаємозв'язку. Інформація і право. 2020. № 2 (33). С. 9-22.
4. Жданенко С. Б., Кальницький Е. А., Мелякова Ю. В. Історико-філософська рефлексія передумов ідеї прав людини. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2021. № 3(50). URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.50.235291>
5. Мацькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 4. С. 54-66.
6. Морська Н. Цінність прав людини в епоху сучасної цивілізаційної кризи. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції, 18-19 червня 2020 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль: Вектор, 2020. С. 26-29.

7. Кондратюк Л. Р., Цвіркун В. М. Обов'язок життя: філософсько-антропологічне есе на тему етосно-естезисного становища людини у світі. *Філософські обрії*. 2012. № 27. С. 111-117.

8. Загальна декларація прав людини (рос/укр): Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03. 2020 № 530-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text>

References:

1. Bratasjuk, M. Gh. (2020). *Filosofija zakhystu prav ljudyny z pozycji suchasnogho pravovogho myslennja* [Philosophy of human rights protection from the standpoint of modern legal thinking], *Filosofski ta metodologichni problemy prava – Philosophical and methodological problems of law*, 1 (19), 14-20 [in Ukrainian].

2. Burdonosova, M. A. (2020). *Prava ljudyny: filosofsjko-pravovyj aspekt* [Human rights: philosophical and legal aspect], *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadsjkogho. Serija: jurydychni nauky – Scientific notes of TNU named after VI Vernadsky. Series: legal sciences*, 31 (70). 2 (2), 166-170 [in Ukrainian].

3. Dzjobanj, O. P., & Zhdanenko, S. B. (2020). *Prava ljudyny i nacionaljna bezpeka: filosofsjko-pravovi aspekty vzajemozv'jazku* [Human rights and national security: philosophical and legal aspects of the relationship], *Informacija i pravo – Information and law*, 2 (33), 9-22 [in Ukrainian].

4. Zhdanenko, S. B., Kaljnyckyj, E. A., & Meljakova, Ju. V. (2021). *Istoryko-filosofsjka refleksija peredumov ideji prav ljudyny* [Historical and philosophical reflection on the preconditions of the idea of human rights], *Visnyk NJuU imeni Jaroslava Mudrogho. Serija: Filosofija, filosofija prava, politologhija, sociologhija – Bulletin of the Yaroslav the Wise National University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 3(50). Retrieved from: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.50.235291> [in Ukrainian].

5. Macjkevych, M. M. (2014). *Gheneza prav ljudyny: pravovyj ta filosofsjkyj aspekty* [Genesis of human rights: legal and philosophical aspects], *Naukovyj visnyk Ljvivsjkogho derzhavnogho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 4, 54-66 [in Ukrainian].

6. Morsjka, N. (2020). *Cinnistj prav ljudyny v epokhu suchasnoji cyvilizacijnoji kryzy* [The value of human rights in the era of modern civilization crisis], *Cinnisni orijentyry v suchasnomu sviti: teoretychnyj analiz ta praktychnyj dosvid: zbirnyk tez II Mizhnarodnoji nauково-praktychnoji konferenciji – Values in the modern world: theoretical analysis and practical experience: collection of abstracts of the II International Scientific and Practical Conference*, 26-29 [in Ukrainian].

7. Kondratjuk, L. R., & Cvirkun, V. M. (2012). *Obov'jazok zhyttja: filosofsjko-antropologhichne ese na temu etosno-estezysnogho stanovyshha ljudyny u sviti* [The duty of life: a philosophical and anthropological essay on the ethos and aesthetic position of man in the world], *Filosofski obriji – Philosophical horizons*, 27, 111-117 [in Ukrainian].

8. *Mizhnarodnyj dokument «Zagaljna deklaracija prav ljudyny (ros/ukr)»* [International document «Universal Declaration of Human Rights (Russian / Ukrainian)»]. (1948). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text [in Ukrainian].

9. *Zakon Ukrajiny «Pro vnesennja zmin do dejakych zakonodavchykh aktiv Ukrajiny, sprjamovanykh na zapobighannja vynyknennju i poshyrennju koronavirusnoji khvoroby (COVID-19)»* [Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Aimed at Preventing the Occurrence and Spread of Coronavirus Disease (COVID-19)»]. (2020). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text> [in Ukrainian].